

18. februar 2010. godine

TEMATSKI IZVJEŠTAJ

Bosanskohercegovački mediji i regulatori medija pod pritiskom

Godina 2010. izborna godina je u Bosni i Hercegovini (BiH) i odlučujuća godina za budućnost države u Evropi. Slobodni i poštenu izbore predstavljaju ključnu vrijednost, koju dijele države članice OSCE-a. Međutim, posjedovanje tehničke sposobnosti za održavanje i provedbu izbora nije dovoljno. Uloga koju imaju mediji od centralne je važnosti za demokratski proces. Samo su birači, koji imaju nesmetan pristup informacijama, sposobni da slobodno odaberu. U svjetlu toga, građani BiH trebaju imati pristup slobodnoj štampi i kvalitetnim informacijama o širokom spektru političkih opcija. OSCE ima mandat, u skladu sa Daytonskim mirovnim sporazumom, da odigra značajnu ulogu u stvaranju i razvoju stabilne, mirne, demokratske i samoodržive BiH. Kao dio tog mandata, Misija OSCE-a u BiH posebno je posvetila pažnju neovisnosti medija u BiH, kao i uspostavi funkcionalnih regulatora medija.

Posmatrajući najnovije trendove, Misija konstatira, sa dubokom zabrinutošću, da se povećava politički pritisak na medijske kuće i agencije. Utvrdili smo zabrinjavajući razvoj događaja u četiri oblasti. **Prvo**, određeni broj nedavnih otkaza u medijskim kućama odaje utisak da način, na koji se upravlja medijima, ostaje podložan političkom uplitanju. **Drugo**, kontinuirano neslaganje o radu i imenovanjima u Regulatornoj agenciji za komunikacije podriva njenu neovisnost. **Treće**, najsavremeniji zakoni, kojima se regulira rad medija, trenutno se ne provode. **Četvrto**, sve je više izvještaja o prijetnjama i fizičkim napadima na novinare, ali se oni sve više tretiraju kao događaji koji zavređuju tek poneku reakciju.

Upravljanje medijima

Okolnosti pod kojima je podnesen određeni broj nedavnih ostavki od strane istaknutih osoba i dalje bacaju sumnju na to koliko su javni emiteri zaštićeni od političkog pritiska. Mehmed Agović, generalni direktor državnog javnog emitera, Radiotelevizije Bosne i Hercegovine

(BHRT), je smijenjen u decembru prošle godine. Pošto je gospodin Agović morao, sudskom odlukom, biti vraćen na funkciju nakon ranijeg otkaza, i dalje postoji zabrinutost u vezi sa njegovom ostavkom. Debata u vezi sa smjenom Duške Jurišić sa funkcije glavne i odgovorne urednice Informativno-političkog programa Federalne televizije (FTV), u januaru ove godine, izaziva sličnu zabrinutost.

Pored toga, nastavlja se politička klima u kojoj se čini da svako pitanje može biti ispolitizirano. Najnoviji primjer tiče se javno izrečenog odbijanja Radio Televizije Republike Srpske (RTRS) da plati navčanu kaznu, koju je izrekla Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), nakon nedozvoljenog emitiranja na digitalnom kanalu. Iako su pravila koja treba poštivati jasna u takvim regulatornim slučajevima, političari su doveli u pitanje neovisnost RAK-a prilikom donošenja te odluke.

Regulatorna agencija za komunikacije

Regulatorna agencija za komunikacije sve češće se susreće sa teškoćama, koje je ograničavaju u radu. Već više od dvije godine, Agencija radi bez osobe na mjestu generalnog direktora. Zakonom o komunikacijama propisuje se da je imenovanje generalnog direktora u isključivoj nadležnosti Vijeća Agencije. Vijeće ministara BiH zanemarilo je tu činjenicu, kada je 2008. godine, odbilo dati podršku kandidatu kojeg je odabralo Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije. Politički lideri još uvijek otvoreno spekuliraju o podobnosti kandidata, s obzirom na njihovu nacionalnu ili političku pripadnost.

Uplitanja takve vrste također se mogu negativno odraziti na postupak imenovanja članova Vijeća RAK-a. U pismu od 22. decembra 2009. godine, OSCE, Evropska komisija i Ured visokog predstavnika (OHR) podsjetili su Vijeće ministara na to da bi odluka o imenovanju kandidata u Vijeće RAK-a trebala biti zasnovana, kako se u pismu navodi: "isključivo na njihovom ličnom integritetu, znanju i stručnosti", kako se i to propisuje odredbama Zakona o komunikacijama. Međutim, Vijeće ministara i dalje insistira na tome da Ministarstvo komunikacija treba izraditi instrukciju kojom se, u proces imenovanja članova Vijeća RAK-a, uvode zahtjevi u pogledu nacionalne i teritorijalne zastupljenosti.

Izrada navedene instrukcije je okončana, iako Ministarstvo o njenom sadržaju nije informiralo relevantne aktere, kao što su građani, ili pak sama Regulatorna agencija za komunikacije. Takav postupak stvara utisak da Vijeće ministara nastoji izraditi amandmane Zakona o

komunikacijama, kojima bi se rad RAK-a stavio pod direktni nadzor Vlade. Potrebno je pomno pratiti ovaj postupak, kako bi se osiguralo očuvanje suštinske neovisnosti RAK-a. Također treba naglasiti da je uspostava RAK-a jedno od najvećih dostignuća koje je naša država do sada ostvarila u domenu institucionalnog razvitka; uspostava neovisnog i stručnog tijela nadležnog za reguliranje rada javnih emitera od suštinskog je značaja za svako djelotvorno demokratsko društvo.

Zakonski okvir za rad medija

Unatoč činjenici da veći dio propisa u BiH, koji reguliraju rad medija, potvrđuju najbolju praksu u Evropi, uglavnom se kasni sa provedbom tih propisa. Naprimjer, u svom pismu od 18. februara 2010. godine, Evropska unija javnih emitera skreće pažnju na opstrukciju, koja i dalje onemogućava provedbu Zakona o Javnom RTV servisu iz 2006. godine, unatoč činjenici da u multietničkom društvu, kakvo je društvo Bosne i Hercegovine, djelotvoran zakonski okvir za rad medija ima ključnu ulogu u unapređenju demokratskih standarda. To se posebno odnosi na sistem javnog emitiranja, koji je trenutno fragmentiran i podložan utjecaju politike.

Donošenje zakona, kojima se propisuje rad Javnog RTV servisa, bilo je važan uvjet za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU. U tom pogledu, posebno smo zabrinuti zbog pokušaja smanjivanja djelokruga ovog Zakona, dovodenjem njegove svrsishodnosti u pitanje. Reformu medija treba provoditi samo ukoliko postoji i odgovarajuća zakonodavna i institucionalna osnova za to, a svakom okviru potrebno je vrijeme da dokaže svoju svrsishodnost. Većina propisa Bosne i Hercegovine, kojima se regulira rad medija, napisana je uz pomoć OSCE-a, OHR-a i Vijeća Evrope, i većina ih ima za cilj ispunjenje evropskih standarda. Želimo upozoriti na moguće negativne posljedice preuranjenog donošenja ocjena o postojećem zakonskom okviru i ishitrenog donošenja novih zakona.

Novinari izloženi napadu

Novinari su i dalje žrtve direktnog nasilja, i njihova pravna, kao i lična sigurnost, također je ugrožena. U 2009. godini, preko Besplatne linije za pomoć novinarima (specijalna služba za zaštitu novinara, koju vodi Udruženje „BiH novinari“) zabilježeno je preko četrdeset slučajeva kršenja prava novinara i medijskih sloboda. Glavne medijske organizacije i regulatori medijskog prostora u BiH (u koje spadaju Udruženje novinara, RAK, Media Centar Sarajevo, ombudsman za javne medije i Vijeće za štampu) izvještavaju o porastu broja slučajeva verbalnih i fizičkih napada, pa čak i prijetnji smrću, usmjerenih na novinare u

posljednjih nekoliko mjeseci. Sve ove organizacije upozorile su na alarmantno stanje po ovom pitanju.

To je veliki problem, ako se imaju u vidu predstojeći izbori i početak predizborne kampanje političkih stranaka. Slobodni i fer izbori mogu se ostvariti samo uz garanciju slobode štampe i slobode govora. U tom svjetlu, posebno nas brine činjenica što napadi na novinare ne izazivaju mnogo reakcija kod građana u BiH. Sredina, u kojoj se prijetnje slobodi govora smatraju nečim uobičajenim, je sredina u kojoj se šutnja može tumačiti, i tumačit će se, kao odobravanje. Protiv ovakve kulture indiferentnosti međunarodna zajednica jedino se može boriti snažnim reakcijama, kada se dogode napadi.

Preporuke

Predlažemo da se izvrši još jači pritisak, kako bi se ubrzala provedba postojećih zakona u oblasti medija. Uvođenje podnošenja izvještaja, bilo od strane predstavnika međunarodne zajednice ili regulatora u oblasti medija, u kojima se iznose ocjene o poštivanju standarda EU i OSCE-a od strane BiH, može biti korisno sredstvo vršenja pritiska u oblasti provedbe reforme medija.

Također predlažemo da se više aktivnosti usmjeri na otkrivanje strukturalnih ograničenja, koja ometaju zaživljavanje jednog politički neovisnog javnog sistema emitiranja. Naprimjer, može se istražiti veza između političkog utjecaja i činjenice da emiteri ovise, u većoj ili manjoj mjeri, o javnim finansijama. Moguće mjere uklanjanja problema obuhvataju poticanje privatizacije, centralizaciju ubiranja pretplate i uspostavu raspodjele sredstava, u skladu sa zakonom propisanim sistemom, ili istraživanje o tome na koji se način prihodi od oglašavanja mogu ravnomjernije raspodijeliti.

I na kraju, Misija će zatražiti pomoć predstavnika OSCE-a za slobodu medija u pokretanju niza korektivnih mjera, kako bi bila riješena trenutna situacija, u kojoj se vjeruje da *de facto* postoje ograničenja slobode govora i medija. Naša preporuka je da članovi Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira (PIC), jednako kao i predstavnici međunarodne zajednice i domaćeg građanskog društva, prioritetno razmotre pitanja vezana za medije, kako bi se spriječilo pogoršanje situacije u vrijeme izbora.